

Спірідонова А. В.

ОСОБИСТІТЬ УЧИТЕЛЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ – ЗАПОРУКА ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена особистісним якостям учителя сучасної школи, впливу їх на продуктивність навчального процесу. Визначені основні професійні та особистісні якості сучасного вчителя, підкреслено вплив морально-етичних складових педагога на навчання та виховання дітей. Обґрунтовано необхідність змін професійних стандартів, набуття нових, соціально-значущих якостей педагога, які будуть позитивно впливати на освітній процес. З'ясовано, що сучасний педагог має забезпечити розвиток дитини, як особистості та як вищої цінності сучасного суспільства, виявити її таланти, розумові та фізичні здібності, виховати громадянина здатного до свідомого суспільного вибору. Підкреслено, що новий вчитель повинен бути високим взірцем народної мудрості, духовності і водночас крокувати в ногу з часом – цікавитися новинками, винаходами, слідкувати за інноваціями, використовувати у своїй роботі нові методи і форми роботи. З упевненістю можна зазначити, що духовне й національне відродження школи залежить насамперед від того, яким буде сучасний учитель, наскільки його особисті, професійні якості відповідають вимогам сьогодення.

Ключові слова: *особистість вчителя, сучасна школа, якості педагога, продуктивне навчання.*

Спіридонова А. В. Личность учителя современной школы – залог продуктивного учебного процесса в Украине. Статья посвящена личностным качествам учителя современной школы, влияния их на продуктивность учебного процесса. Определены основные профессиональные и личностные качества современного учителя, подчеркнута влияние морально-этических составляющих педагога на обучение и воспитание детей. Обоснована необходимость изменений профессиональных стандартов, приобретения новых, социально-значимых качеств педагога, которые будут положительно влиять на образовательный процесс. Выяснено, что современный педагог должен обеспечить развитие ребенка, как личности и как высшей ценности современного общества, выявит его таланты, умственные и физические способности, воспитать гражданина, способного к сознательному общественному выбору. Подчеркнуто, что новый учитель должен быть высоким образцом народной мудрости, духовности и одновременно шагать в ногу со временем – интересоваться новинками, изобретениями, следить за

інноваціями, використовувати в своїй роботі нові методи і форми роботи. С уверенностью можно отметить, что духовное и национальное возрождение школы зависит, прежде всего, от того, каким будет современный учитель, насколько его личные, профессиональные качества соответствуют требованиям сегодняшнего дня.

Ключевые слова: личность учителя, современная школа, качества педагога, продуктивное обучение.

Spiridonova A. V. A Teacher's Personality of Modern School as a Guarantee of Productive Educational Process in Ukraine. The article is devoted to a teacher's personal qualities of modern school and their influence on the productivity of the educational process. The main professional and personal qualities of a modern teacher are stressed; the influence of a teacher's moral and ethical components on children's training and education is emphasized. The need for changes of professional standards and the acquirement of a teacher's new socially significant qualities which will have a positive impact on the educational process is defined. It is found that a modern teacher should ensure a child's individual development. A modern teacher also should reveal a child's talents, mental and physical abilities and upbringing a citizen who is able to make conscious public choice. It is emphasized that a new teacher has to be an excellent example of folk wisdom and spirituality. A teacher has to keep pace with the times. It means he must be interested in new products and inventions, follow the innovations and use new methods and forms of work. It is safe to note that the spiritual and national revival of school primarily depends on a modern teacher's character and how his personal and professional qualities meet requirements of nowadays.

Keywords: teacher's personality, modern school, teacher's qualities, productive learning.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Широкого громадського обговорення набуває оновлена редакція проекту Закону України «Про освіту». Документ оприлюднено на сайті відомства Міністерства освіти і науки України. Так у статті 41. зазначено, що педагогічні працівники мають право на: «академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі»; «розробку та впровадження авторських навчальних програм, освітніх методик і технологій». З огляду на це, можна сказати, що новий законопроект дасть змогу вчителям більш широко використовувати особистий творчий потенціал, професійно розвиватися та підвищувати свій соціальний статус. Але разом з тим підвищуються і вимоги до викладача: постійне професійне зростання, підвищення педагогічної майстерності, загальної ерудиції, пропонується

запровадити добровільну сертифікацію вчителів. Зрозуміло, що не всіх освітян задовольняє оновлений Закон України «Про освіту», тому навколо нього точаться постійні дискусії.

З кожним роком вимоги до особистості вчителя зростають, набувають нового значення. Сьогодні освіта нашої країни стоїть на шляху повернення до культурних цінностей, до відродження тих надбань, які тривалий час не були визнані, а здебільшого ігнорувались. Сучасна Україна прагне бути рівноправною європейською державою, з високим рівнем демократичних і соціальних стандартів. Для підняття свого іміджу в світі, для конкурентоспроможності, нашій країні необхідні розумні і обдаровані громадяни, з високим рівнем культури і морально-етичних якостей.

Основи світогляду закладаються з дитинства, коли людина немов губка вбирає в себе все цікаве, нове, вчиться мислити і осмислювати. В цьому процесі беруть участь багато людей: батьки, друзі, знайомі, родичі, вчителі. Всі вони прагнуть наповнити дитину знаннями, уміннями, якостями, які на їхню думку, будуть необхідні в подальшому житті. Але серед усіх них, найвідповідальніше місце відведено вчителю, бо саме на його плечі покладено завдання навчити, показати і розказати все нове і яскраве, а головне – виховати особистість.

Не можна уявити сучасну українську школу без національного вчителя, педагога, свідомого керівника освітньої галузі. Педагог – основна постать національно-культурного відродження України. Адже духовне й національне відродження школи залежить насамперед від того, яким буде сучасний учитель, наскільки його особисті, професійні якості відповідають вимогам сьогодення. Держава і суспільство з часом змінюється, а отже змінюються і вимоги, що висувуються до вчителя. Щоб йти в ногу з часом і гідно відповідати професійним стандартам, вчителю потрібно чітко розбиратися в сучасній науці і тих перетвореннях, які відбуваються в нашій країні.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Проблему розвитку і формування творчої, духовно багатой особистості у її професійному становленні розглядали як світові так і вітчизняні дослідники. Різні аспекти цієї проблеми вивчали видатні вчені – Г. Гегель, І. Герbart, А. Дістервег, Д. Дьюї, К. Кершенштейнер, Я. Коменський, Й. Песталоцці. В українській освітянській літературі останніх років до проблеми формування особистості сучасного вчителя зверталися такі вчені, як В. Андрущенко, С. Гончаренко, Л. Губерський, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кушерець, О. Савченко, О. Сердюк, І. Надольний, В. Огнев’юк, І. Підласий та інші дослідники.

Особистості вчителя, його духовним цінностям присвячені праці І. Беха «Виховання особистості», І. Зязюна «Непереривна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи», В. Огнев'юка, «Філософія освіти», С. Сисоєвої «Освітологія: хрестоматія».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на безліч дискусій та публікацій багатьох вчених, проблема залишається актуальною. В її структурі існують такі не достатньо визначені питання, як загально-філософські проблеми особистості, особистість вчителя як ідеал і реальність, напрями та фактори формування особистісних характеристик вчителя в сучасних умовах.

Мета статті – аналіз впливу особистості сучасного вчителя на продуктивність навчального процесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. На кожному історичному етапі розвитку суспільства до особистості вчителя висувалися нові вимоги. Філософи, мислителі, громадські діячі чітко усвідомлювали важливу роль педагога у розвитку та становленні вихованців, тому у всі часи до професії вчителя висувалися високі стандарти. Власний приклад вихователя для більшості педагогів класиків мав виключне значення. Вчені наголошували, що для дитини вчитель повинен бути прикладом для наслідування, а також мати комплекс відповідних якостей і властивостей, що характеризували б спрямованість його педагогічної діяльності, вказували на професійне та особистісне зростання. Висновки зарубіжних педагогів класиків є основою для розуміння та осмислення прагнень, вимог, що висувуються для сучасних вчителів.

За новими Державними стандартами освіти ключовою фігурою нової школи є вчитель. Сьогодні ми живемо у новій країні – розвиненій і сучасній, і наші вчителі з кожним роком набувають нових знань, які необхідні для формування свідомих українців – майбутнього нашої держави.

Сучасне суспільство навпрочут вимогливе, передусім, воно хоче бачити вчителя, який палко любить рідну землю, український народ, свою Батьківщину, він повинен усвідомлювати свій високий громадянський обов'язок – виховання гідних громадян вільної і незалежної України. Сучасний педагог мусить втілювати в собі типові якості рідного народу: національний спосіб мислення, світогляд, характер і глибоку людяність. Він – високий взірець народної мудрості, духовності, які різноманітними шляхами й засобами передаються дітям. У навчально-виховній роботі вчитель повинен спиратися на народну педагогіку, глибоко вивчити її. Педагог повинен увібрати в себе народну культуру (традиції, звичаї, обряди, свята, різні види народного мистецтва), щоб донести її цінність до

свідомості кожного учня. Дуже важливо, щоб кожен учень одержував не тільки всебічні знання, а й був спроможний у подальшому стати фахівцем, якого потребує суспільство. Саме тому учні повинні одержувати продуктивні знання, а продуктивне навчання має бути пріоритетом сучасної школи.

За І. Підласим "Продуктивними назвемо знання, уміння, спираючись на які випускники школи знаходять міцну опору для свого майбутнього. Продуктивні знання, уміння – необхідні, дієві, міцні, постійно актуальні. Саме такі продукти школи затребувані у сучасному житті." [5, с. 5]. Продуктивне навчання відрізняється від відомих методів і форм навчання тим, що до процесу навчально-пізнавальної діяльності додаються завдання, що потребують від учнів створення власного значимого продукту на підставі знань, якими вони володіють.

В основі продуктивного навчання лежать інтерактивні технології. Саме вони допомагають дитині реалізувати свій потенціал, дають можливість працювати відповідно до своїх здібностей, в оптимальному темпі, сприяють виявленню індивідуальності, розвитку самосвідомості, підвищенню самооцінки та самоствердженню, що є важливим як для талановитого, так і для слабкого учня [6, с. 71]. Для забезпечення учнів належним рівнем якісних знань, учитель повинен володіти останніми науковими досягненнями в освітній сфері, інформацією щодо інноваційних педагогічних технологій, використовувати їх в педагогічній практиці. Однією з основних складових професіоналізму є дидактичні вміння і навички: вміння доцільно готувати і підбирати матеріал, наочність, доступно і послідовно давати знання, стимулювати розвиток пізнавальних інтересів, мотивувати учбову діяльність учнів.

Тому система роботи вчителя з активізації пізнавальної діяльності учнів повинна будуватись з врахуванням поступового і цілеспрямованого розвитку творчих пізнавальних здібностей учнів, розвитку їх мислення. Педагог зобов'язаний бути яскравою, неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, різноманітних і глибоких знань, високої культури; прагнути до втілення в собі людського ідеалу. Також слід підкреслити і глибоке знання психології дітей, індивідуальний підхід у навчанні та вихованні, що являє собою педагогічний такт. Важливою вимогою до педагога є знання ним свого предмета та вміння доносити знання до свідомості учнів. Прагнення самого вчителя захоплююче розповідати, вести дискусію, і підкупають цікавість учнів, піднімають авторитет вчителя в очах вихованців. До такого майстра слова діти завжди поспішають на урок, чекають нових знань та вражень від подальшої роботи. Глибоке і всебічне знання свого предмету на сучас-

ному науковому рівні є однією з найважливіших рис сучасного педагога. Невід'ємною рисою сучасного вчителя має бути його оптимізм. Він впливає на ефективність навчання школярів, викликає у них позитивні емоції: добрий настрій, зацікавленість і захопленість справою, активність, рішучість, упевненість у своїх силах.

Захоплення наукою – обов'язкова учительська якість. Науковий інтерес допомагає вчителю формувати повагу до свого предмету, не втрачати наукової культури, бачити і вчити учнів бачити зв'язок своєї науки з загальними процесами людського розвитку.

Вчителі – творчі люди, в кожному з них живе дослідник. У своїй роботі вони, спираючись на основні положення теорії навчання і виховання, постійно досліджують навчально-виховний процес, роблять висновки, експериментують, вигадують щось нове. Сучасний вчитель має бути в постійному пошуку. Дуже важливо, щоб діяльність педагога української школи була спрямована на легалізацію принципу гуманізації, який утверджує людину як найвищу соціальну цінність. Учитель не повинен зупинятися в науковому, духовному, ідейному зростанні, не можна вчити інших, якщо не вчишся сам.

Збагачення і використання особистого досвіду з користю для інших, самоаналіз та аналіз досягнутих результатів, мотивація до творчої інноваційної діяльності – все це є результатом запровадження продуктивного навчання.

З огляду на це можна сказати, що сучасний вчитель має володіти безліччю професійних і особистісних якостей, що будуть позитивно впливати на якість і продуктивність навчання. І. П. Підласий серед необхідних якостей вчителя виділяє людяність, терпеливість, справедливість, обов'язковість, об'єктивність, щедрість, доброту, моральність, оптимізм, емоційну врівноваженість, потребу в спілкуванні, самокритичність, скромність, достойність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, емоційну культуру, доброзичливість. [5, с. 52]

Педагоги – це люди, які віддають свою любов дітям. Той, хто виховує дітей, є інженером їхніх душ у повному розумінні цього слова. Школа і вчитель, спираючись на довколишнє суспільне життя, на дитячий колектив, планують розвиток дитини, викорінюють зайве, шкідливе і прищеплюють корисне відповідно до завдань національного виховання.

Висновки. Вчитель – це багатогранна особистість з високим рівнем культурних, моральних якостей яка постійно прагне до вдосконалення. Саме учитель здійснює навчання й виховання учнів з урахуванням специфіки їх індивідуального та вікового розвитку, сприяє розвитку особистості школяра, його соціальної позиції, наукової, екологічної й

економічної грамотності, професійному самовизначенню. Слід відзначити, що нова Україна вимагає нових вчителів. Сучасний педагог має забезпечити розвиток дитини, як особистості та як вищої цінності сучасного суспільства, виявити її таланти, розумові та фізичні здібності, виховати громадянина здатного до свідомого суспільного вибору. Для виконання всіх цих завдань вчитель повинен мати безліч професійно-позитивних рис, завжди бути в курсі педагогічних і світових змін та новинок. Кожна людина, що стала на шлях вчителювання, передусім має прагнути до самоосвіти і самовдосконалення, чітко розуміти соціальні пріоритети, крокувати в ногу з часом – і все це за для того, щоб виховати і навчити нове покоління українців. Новий вчитель – взірець народної мудрості, духовності, але разом з тим і сучасна обізнана особистість. Продуктивності і якості навчання передусім залежить від особистості вчителя та його професійних навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма „Вчитель” // Освіта України. – 2002. – 2 квітня. – С. 2–6.
2. Зязюн І. А. Учитель у контексті державної національної програми. – Освіта” / І. А. Зязюн // Психолого-педагогічні новини. – 1994. – № 1. – С. 4–5
3. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
4. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: В 2 кн. М., 1999. Кн. I. – С.232
5. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / Підласий І. П. – Х.: Основа, 2010. – 158 с.
6. Сисоева С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 60–66.
7. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій /Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Основа, 2009. – 172 с.
8. <http://mon.gov.ua>